

0. SAMENVATTING

0. 1. Planmer-plicht

De nieuwvestiging, uitbreiding of wijziging is een vergunningaanvraag voor veehouderij (een omgevingsvergunning) vanaf een bepaalde omvang mer- of mer-beoordelingsplichtig. Deze mer-(beoordelings)plicht is afhankelijk van het aantal dieren waarop het initiatief betrekking heeft. De drempelwaarden waarbij dit van toepassing is, zijn opgenomen in de C- en D-lijst bij het Besluit mer. Kaderstellende plannen, die het toetsingskader voor deze vergunningaanvragen, zijn planmerplichtig.

Door de ontwikkelingsmogelijkheden die het bestemmingsplan biedt, is het mogelijk dat (toekomstige) uitbreidingen van veehouderijen de drempelwaarden uit het *Besluit mer* overschrijden. Daardoor vormt het bestemmingsplan het kader voor besluiten over mer-(beoordelings)plichtige activiteiten. Om deze reden moet voor het bestemmingsplan een planMER worden gemaakt.

Er is tevens sprake van een planmer-plicht omdat in het kader van de Natuurbeschermingswet een passende beoordeling moet worden opgesteld. Dit vanwege de mogelijke vermestende- en verzurende effecten als gevolg van stikstofdepositie die worden veroorzaakt door het uitbreiden van de veestapel (ook wel ammoniakdepositie genoemd).

0. 2. Doel en procedure planMER

Doel van een planMER is het integreren van milieuoverwegingen tijdens de besluitvorming over een bestemmingsplan. Daarbij dient te worden getoetst of de ontwikkelingsruimte en flexibiliteit die het bestemmingsplan biedt, leidt tot belangrijke negatieve milieueffecten. Waar relevant, dient te worden bekeken op welke wijze negatieve effecten kunnen worden beperkt of voorkomen (of positieve effecten kunnen worden versterkt).

De planmer-procedure bestaat uit de volgende stappen:

1. openbare kennisgeving opstellen planMER en bestemmingsplan;
2. raadpleging bestuursorganen en inspraak over reikwijdte en detailniveau van het planMER;
3. opstellen planMER en ontwerpbestemmingsplan;
4. terinzagelegging planMER met het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied (zienswijzen);
5. toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r.;
6. vaststelling bestemmingsplan: het planMER vormt een bijlage bij het bestemmingsplan.

0. 3. Notitie reikwijdte en detailniveau

In een Notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) is beschreven op welke wijze in het planMER de milieueffecten inzichtelijk worden gemaakt. Hiermee hebben overlegpartners de mogelijkheid gekregen om te reageren op de reikwijdte en het detailniveau van het planMER. De NRD heeft ook voor een ieder ter inzage gelegen. Er is tijdens de inspraak- en overlegperiode niet gereageerd op de inhoud van de NRD. Zodoende zijn er geen wijzigingen aangebracht in de onderzoeksopzet (zie onderstaand).

0. 4. Opzet van het planMER

Referentiesituatie

In het planMER zijn per milieuthema de huidige milieusituatie en eventuele autonome ontwikkelingen beschreven: samen vormen dit de zogenaamde referentiesituatie. De referentiesituatie bevat een beschrijving van de binnen het plangebied aanwezige waarden (landschap, cultuurhistorie, archeologie, natuur) en dient als vertrekpunt voor de effectbeschrijvingen.

Voornemen

Per milieuthema is een beschrijving opgenomen van de (potentiële) milieugevolgen als gevolg van de ontwikkelingsruimte en flexibiliteit die het bestemmingsplan biedt. Dit wordt het voornemen genoemd. De ontwikkelingsruimte voor de veehouderij vormt de directe aanleiding voor het opstellen van het planMER en neemt daarom een belangrijke plaats in de effectbeschrijvingen in.

Van groot belang is de maximale omvang van bouwpercelen die wordt toegestaan. Voor de grondgebonden veehouderij wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen drie gebieden:

- In de landbouwkerngebieden (groene gebieden) geldt een ja, mits-beleid. Hier worden bouwpercelen van maximaal 2 ha toegestaan;
- In de gebieden rondom de dorpen en in de lintstructuren (gele gebieden) geldt een nee, tenzij beleid. Hier worden bouwpercelen van maximaal 1,5 ha toegestaan;
- Binnen de dorpskommen en gebieden met waardevolle landschapselementen zijn de schaalvergrotingsmogelijkheden beperkt. Hier worden bouwpercelen van maximaal 1 ha toegestaan.

Ook voor de intensieve veehouderij is een gebiedszonering van toepassing. Deze is opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening en bestaat in het geval van Menterwolde uit twee verschillende zones:

- de witte gebieden waarbij uitbreiding van bebouwing ten behoeve van de intensieve veehouderij niet is toegestaan;
- de groene gebieden waarbij bebouwing van bestaande IV-bedrijven mag worden uitgebreid tot maximaal 7.500 m².

Het planMER gaat niet alleen in op de effecten van de veehouderijen, maar ook op de effecten als gevolg van andere ontwikkelingsmogelijkheden zoals. Het gaat om relatief kleinschalige ontwikkelingen, waaraan in de regels strikte voorwaarden worden gesteld zoals de mogelijkheid een kleinschalig kampeerterrein te realiseren en opgaande beplanting mogelijk te maken. Gezien de aard en omvang van deze ontwikkelingsruimte wordt voor deze mogelijkheden volstaan met een kwalitatieve effectbeschrijving op hoofdlijnen.

Alternatieven en scenario's

Aanvullend op het voornemen worden twee alternatieven onderzocht:

- Overwogen wordt om voor maximaal 10 percelen mee te werken aan schaalvergroting tot 3 ha. Door middel van het alternatief extra schaalvergroting wordt onderzocht welke effecten bouwpercelen van deze omvang met zich meebrengen;
- Door middel van het alternatief kleinschalige windturbines zijn de effecten van deze ontwikkeling in beeld gebracht.

Op basis van jurisprudentie moet bij de beschrijving van effecten rekening worden gehouden met de maximale benutting van de bouwmogelijkheden in het bestemmingsplan. Het hierboven beschreven voornemen gaat daar dan ook vanuit. Aanvullend op deze alternatieven is voor het aspect stikstofdepositie echter ook een realistisch trendscenario doorgerekend. Bij dit scenario wordt er vanuit gegaan dat de veestapel zich in de komende 10 jaar net zo ontwikkelt als in de afgelopen 10 jaar. Daarmee geeft het trendscenario een veel realistischer beeld van de ontwikkeling van de stikstofdepositie dan het voornemen.

0. 5. Milieueffecten en maatregelen

Natura 2000

Uit de effectbeschrijving en -beoordeling in het planMER blijkt dat effecten over het algemeen een beperkte geografische reikwijdte hebben. Uitzondering daarop vormt het thema stikstofdepositie. Uit de passende beoordeling volgt dat bij een maximale invulling van de bouwmogelijkheden uit het bestemmingsplan significante negatieve effecten als gevolg

van stikstofdepositie ook op grotere afstand niet zijn uit te sluiten. Dit komt omdat de kritische depositiewaarden ¹⁾ die van toepassing zijn op de gevoelige habitats in de omgeving, reeds worden overschreden door de achtergronddepositie.

In de onderstaande tabel zijn de (huidige) achtergronddepositie, kritische depositiewaarde en de berekende stikstofdepositie voor een aantal maatgevende rekenpunten in Natura 2000-gebieden weergegeven.

Natura 2000-gebied		Achtergronddepositie (mol/ ha/jr)	Kritische depositiewaarde van de meest kritische habitat (mol/ha/jr)	Huidige depositiebijdrage	Toename Depositie (in mol N/ha/jaar)		
					Trend	Voornemen (maximaal)	Alternatief extra schaalvergroting
2	Lieftingsbroek	> 1830	1071	1,39	0,13	3,33	3,67
4	Drouwenezand	> 1290	714	1,79	0,16	4,48	4,88
5	Drentsche Aa	>1220	786	1,38	0,12	3,57	3,88
8	Ems	2286	714	2,08	0,19	4,68	5,12
13	Unter- und Aussenems	2280	1429	2,14	0,19	4,74	5,18

Tabel 1 Toename als gevolg van het bestemmingsplan

Bij een maximale invulling van de bouwmogelijkheden is sprake van een forse toename van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden in de omgeving (5,18 mol/ha/jr). Ook bij de alternatieven blijft sprake van negatieve effecten.

Een maximale benutting van alle bouwmogelijkheden is echter alleen in theorie aan de orde. Uit de berekening van het veel realistischer trendscenario blijkt dat de effecten op Natura 2000 in de praktijk naar verwachting zeer beperkt zullen blijven (toename van maximaal 0,19 mol/ha/jr). Bij een trendmatige ontwikkeling van de veestapel blijft de stikstofbijdrage vanuit het plangebied dus verwaarloosbaar ten opzichte van de bestaande achtergronddepositie (< 0,2%). Overigens is ook bij een maximale invulling van het voornemen of het alternatief het aandeel stikstof vanuit Menterwolde zeer beperkt (< 0,5%).

Elke toevoeging leidt tot significante effecten, zijn een aantal maatregelen geïnventariseerd. Hieruit blijkt het volgende:

- Het verkleinen van de maximale bouwruimte - bijvoorbeeld door de wijzigingsbevoegdheden uit het plan te schrappen - levert onvoldoende stikstofdepositie op;
- Het verder zoneren van de bouwmogelijkheden in het plangebied is gelet op de afstanden tot stikstofgevoelige natuurgebieden niet zinvol;
- Mogelijkheden die het bestemmingsplan via wijzigingsbevoegdheden biedt voor stoppende agrarische bedrijven, kunnen niet worden ingeboekt als maatregel, omdat het bestemmingsplan hier wel ruimte voor biedt, maar niet afdwingt;
- Het uitsluiten van de uitwisselingsmogelijkheden tussen veeteelt en akkerbouw, voorkomt voor een deel de toename van stikstofdepositie, maar is geen afdoende maatregel om effecten als gevolg van stikstofdepositie volledig uit te sluiten.

¹⁾ Met kritische depositiewaarde wordt bedoeld: de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast als gevolg van de verzurende en / of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie (Alterra, 2012).

Een groot deel van de oplossing van de stikstofproblematiek ligt daarom buiten het bestemmingsplan. Op bedrijfsniveau kunnen maatregelen worden getroffen die aansluiten bij de huidige bedrijfsvoering. Daarbij kan worden gedacht aan zaken als beweiding, aanpassing van het stalsysteem, eiwit arm voeren of het salderen van de ammoniakemissie met een stoppend agrarisch bedrijf. Wel moet binnen het bestemmingsplan worden afgedwongen dat deze maatregelen in het milieuspoor ook daadwerkelijk worden getroffen, om zodoende de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan te kunnen garanderen.

In de toelichting bij het bestemmingsplan moet worden afgewogen welke maatregelen passen bij het flexibele karakter van een bestemmingsplan buitengebied.

Overige milieuthema's

Ten aanzien van de overige milieuthema's kan het volgende worden geconstateerd:

- De mogelijke effecten van het voornemen zijn in veel gevallen beperkt negatief van aard. Ten aanzien van een aantal landschappelijke en cultuurhistorische aspecten scoort het plan overwegend beperkt negatief. Op een aantal specifieke punten kunnen negatieve effecten aan de orde zijn. Daarbij gaat het om het aanbrengen van nieuwe opgaande beplanting in het veenkoloniale gebied. Ook scoren een aantal mogelijkheden die deel uitmaken van het voornemen positief. Ook de mogelijkheid om de functie van agrarische bedrijven te wijzigen in een woonfunctie heeft op het gebied van woon- en leefklimaat positieve effecten;
- Uit de stikstofdepositieberekeningen volgt dat als gevolg van het voornemen (maximale scenario) de toename van de stikstofdepositie dermate groot is dat significant negatieve effecten in veel gevallen niet uitgesloten kunnen worden. De toename op het maatgevende rekenpunt van het Duitse Natura 2000-gebied Ems is 5,12 mol/ha/jr. De effecten worden negatief gewaardeerd (-) In het meer realistische trendscenario is sprake van een zeer beperkte toename van de stikstofdepositie. Op het maatgevende rekenpunt bedraagt deze 0,19 mol/ha/jr. Dit effect wordt neutraal gewaardeerd (0);
- Het alternatief extra schaalvergroting scoort op een aantal punten negatiever dan het voornemen. Op het gebied van waterberging- en afvoer kunnen negatieve effecten aan de orde zijn, omdat in de lager gelegen delen extra grote bouwpercelen worden mogelijk gemaakt ten opzichte van het voornemen. Het toestaan van grote bouwpercelen (tot 3,0 hectare) in de randveenontginningen kan ook negatieve effecten met zich meebrengen door het verlies aan kleinschalige landschapselementen. Intensivering van landbouwgronden als gevolg van schaalvergroting in het Oldambtgebied leidt tot intensivering in het akkervogelleefgebied. Dit wordt gezien als een negatief effect;
- Het alternatief kleinschalige windturbines scoort ten aanzien van een aantal aspecten op het gebied van landschap en cultuurhistorie negatief vanwege de kap van groenstructuren of het contrast dat ontstaat met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. De effecten op het gebied van woon- en leefklimaat (geluidhinder) zijn daarentegen beperkt.

Ook voor deze overige milieuthema's zijn in het planMER maatregelen geïnventariseerd. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt in maatregelen die in het bestemmingsplan kunnen worden geborgd en maatregelen die buiten de reikwijdte van het bestemmingsplan liggen. De volgende maatregelen kunnen (eventueel) in het bestemmingsplan worden opgenomen:

- Bij de uitbreiding van bouwpercelen in laaggelegen gebieden kan extra watercompensatie worden verlangd (bovenop de gebruikelijke watercompensatie die het waterschap eist);
- In gebieden die volgens de huidige gebiedsindeling worden aangemerkt als landbouwkerngebied, maar een relatief kleinschalig karakter hebben, kunnen de maximale bouwmogelijkheden worden beperkt;
- Aan de afwijkingsbevoegdheid voor kleinschalige windturbines kan een extra toetsingscriterium worden toegevoegd waarmee kan worden gestuurd op de inpassing van deze turbines;
- Door het veenkoloniale gebied uit te sluiten van opgaande teeltvormen, wordt het grootschalige open karakter behouden;
- Door erven met karakteristieke bebouwing uit te sluiten van moderne staltypes, wordt afbreuk aan de karakteristiek uitgesloten;

- In de planregels kan als aanvullende regel worden opgenomen dat lichtmasten bij paardrijbakken altijd naar beneden moeten worden gericht. Dit om effecten als gevolg van lichthinder uit te sluiten;
- Door binnen een straal van 250 meter rondom intensieve veehouderijbedrijven nieuwe woningen uit te sluiten, kunnen nieuwe effecten voor de gezondheid worden uitgesloten.

In het bestemmingsplan wordt afgewogen welke van deze maatregelen worden opgenomen

**OPLEGNOTITIE PLANMER BUITENGEBIED
MENTERWOLDE**

OPLIGNOTITIE PLANMER BUITENGEBIED
MENTERWOLDE

CODE 1115403.02 / 31-07-13

<u>INHOUDSOPGAVE</u>	<u>blz</u>
1. INLEIDING	1
1. 1. Aanleiding voor deze oplegnotitie	1
1. 2. Leeswijzer	1
2. AANVULLING VAN HET PLANMER	2
2. 1. Alternatieven en/of maatregelen stikstofdepositie	2
2. 2. Effectiviteit van maatregelen	4
2. 3. Schaalvergroting in gebieden met een kleinschalig karakter	13
2. 4. Definitie grondgebondenheid	14
3. CONCLUSIE EN VERVOLG	18
4. BRONVERMELDING	19

1. INLEIDING

1. 1. Aanleiding voor deze oplegnotitie

Ten behoeve van het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Menterwolde is een planMER¹⁾ opgesteld (april 2013). Ten aanzien van dit MER is op 24 juli 2013 door de Commissie voor de milieueffectrapportage (vanaf nu: Commissie mer) een toetsingsadvies uitgebracht.

De Commissie mer is van mening dat op een duidelijke en overzichtelijke wijze inzicht gegeven wordt in de milieugevolgen van de uitgewerkte alternatieven. Wel signaleert de Commissie op een aantal punten een tekortkoming in de informatie:

- Er ontbreekt inzicht in de werking en effectiviteit van mogelijk maatregelen en de manier waarop deze kunnen worden geborgd;
- Er is onvoldoende duidelijk welke gevolgen de uitbreiding van bouwpercelen tot 3 ha kan hebben voor de landschappelijke en ecologische waarden in gebieden met een kleinschalig karakter.

Daarnaast beveelt de Commissie aan om de in het MER gebruikte definitie van grondgebondenheid aan te scherpen.

De bovenstaande opmerkingen vormen een aanleiding om de milieu-informatie uit het planMER op een aantal punten aan te vullen. Deze aanvulling vindt plaats door middel van de voorliggende oplegnotitie.

1. 2. Leeswijzer

Er is voor gekozen om de aanvulling op het planMER op te nemen in een oplegnotitie. Daarmee is het duidelijker op welke punten het planMER is aangevuld en is het voor de betrokken partijen niet nodig om het MER opnieuw (integraal) door te lezen.

In hoofdstuk 2 wordt puntgewijs ingegaan op de aspecten van het toetsingsadvies. Ten behoeve van de leesbaarheid van dit document, is de strekking van het toetsingsadvies per thema kort samengevat. Het advies zelf is opgenomen als losse bijlage bij de college- en raadsstukken. Hoofdstuk 3 bevat een samenvatting en conclusie.

¹⁾ De afkorting mer heeft in dit geval betrekking op de procedure van milieueffectrapportage. De afkorting MER staat voor milieueffectrapport.

2. AANVULLING VAN HET PLANMER

In dit hoofdstuk wordt puntsgewijs ingegaan op de volgende aspecten die worden genoemd in het toetsingsadvies van de Commissie mer:

- De nut en noodzaak van een aanvullend alternatief;
- De effectiviteit en werking van maatregelen;
- De effecten van het alternatief extra schaalvergroting voor gebieden met een kleinschalig karakter.

2. 1. Alternatieven en/of maatregelen stikstofdepositie

Voordat wordt ingegaan op de nut en noodzaak van een aanvullend alternatief wordt eerst de strekking van het advies van de Commissie mer beschreven en wordt de context van het probleem nogmaals geschetst.

Advies van de Commissie mer

De Commissie mer constateert dat in het planMER onvoldoende duidelijk wordt gemaakt hoe significant negatieve effecten voor Natura 2000-gebieden op planniveau kunnen worden voorkomen. Zij adviseert daarom een aanvullend alternatief in beeld te brengen waarmee deze effecten wel kunnen worden uitgesloten.

Context van het probleem

Als gevolg van veehouderij, verkeersbewegingen en industriële activiteit komen verschillende vermestende en verzurende stoffen in de atmosfeer, die uiteindelijk neerslaan op onder andere natuurgebieden (depositie). Bij natuurgebieden die in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn zijn aangewezen (Natura 2000-gebieden) levert dat conflicten op met de instandhoudingsdoelstellingen van vermistings- en verzuringsgevoelige habitats zoals veengebieden, duingebieden, blauwgraslanden en zandverstuivingen. In veel van deze gebieden ligt de huidige depositie van stikstof (achtergronddepositie) namelijk al veel hoger dan de kritische depositiewaarde²⁾. Elke toename wordt daardoor (op basis van jurisprudentie) beschouwd als een significant negatief effect.

Veehouderijactiviteiten hebben door de emissie van ammoniak (NH₃) een aanzienlijk aandeel in de depositie van vermestende en verzurende stoffen. De reikwijdte van de ammoniakdepositie is enkele tientallen kilometers. Omdat het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied uitbreiding van bestaande veehouderijen en de omschakeling van akkerbouw naar veeteelt toestaat, is in het kader van de Natuurbeschermingswet een passende beoordeling uitgevoerd, waarmee de effecten als gevolg van stikstofdepositie in beeld zijn gebracht. Naast een aantal Nederlandse Natura 2000-gebieden, zijn daarbij ook een aantal Duitse gebieden meegenomen.

²⁾ Met kritische depositiewaarde wordt bedoeld: de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast als gevolg van de verzurende en / of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie (Alterra, 2012).

Doordat volgens jurisprudentie rekening moet worden gehouden met de maximale groei van agrarische bouwpercelen (inclusief wijzigingsbevoegdheid), is bij veel buitengebieden al snel een forse bijdrage aan de stikstofdepositie aan de orde ³⁾. Op het maatgevende rekenpunt gaat het om een toename in de orde van 5 mol/ha/jr. Hierdoor ontstaat een ingewikkeld (juridisch) probleem waar vrijwel alle gemeenten tegen aanlopen.

Ter referentie is in de onderstaande tabel de (huidige) achtergronddepositie, kritische depositiewaarde en de berekende depositiebijdrage voor een aantal maatgevende rekenpunten in Natura 2000-gebieden weergegeven. Hieruit kan worden afgeleid dat de bijdrage vanuit het plangebied nu en in de toekomst beperkt is ten opzichte van zowel de achtergronddepositie als de kritische depositiewaarde.

Rekenpunt en Natura 2000-gebied	Achtergronddepositie (mol/ha/jr)	Kritische depositiewaarde van de meest kritische habitat (mol/ha/jr)	Huidige depositiebijdrage	Toename Depositie (in mol N/ha/jaar)		
				Trend	Voornemen (maximaal)	Alternatief extra schaalvergroting
2 Lieftingsbroek	> 1.830	1071	1,39	0,13	3,33	3,67
4 Drouwenerzand	> 1.290	714	1,79	0,16	4,48	4,88
5 Drentsche Aa	>1.220	786	1,38	0,12	3,57	3,88
8 Ems	2.286	714	2,08	0,19	4,68	5,12
1 3 Unter- und Aus-senems	2.280	1429	2,14	0,19	4,74	5,18

Tabel 1 Toename als gevolg van het bestemmingsplan

Gekozen alternatieven en scenario's in het planMER

In het planMER zijn voor de berekening van de stikstofdepositie de volgende rekenscenario's opgenomen:

- de huidige situatie (referentiesituatie). Dit scenario is gebaseerd op de vee-stapel die in 2012 op basis van gemeentelijke gegevens wordt gehouden bij agrarische bedrijven. Wel is een correctie toegepast op basis van de CBS-tellingen, omdat de vergunde en gemelde gegevens niet op alle punten overeen komen met de CBS-tellingen;
- het voornemen. Overeenkomstig jurisprudentie is bij het voornemen rekening gehouden met een maximale veebezetting die op basis van het bestemmingsplan wordt toegestaan. Daarbij wordt er rekening mee gehouden dat elk agrarisch bedrijf de bouwmogelijkheden op een bouwperceel maximaal benut. Bij het voornemen is sprake van een gebiedszonering: in landbouwkerngebieden (2 hectare) wordt meer uitbreidingsruimte geboden, dan in de lintbebouwing (1,5 hectare) en de bebouwde kom (1 hectare). Intensieve veehouderij is al-

³⁾ Zie onder andere ABRvS 11 april 2012, 201003878/1/R3, Bestemmingsplan Alphen-Chaam of ABRvS 5 december 2012, 201109053/1/R2

- leen toegestaan op percelen waar dat nu ook het geval is en moet passen binnen eisen van de Provinciale verordening;
- met het alternatief extra schaalvergroting is in beeld gebracht welke effecten aan de orde zijn, wanneer 10 bouwpercelen in de landbouwkerngebieden doorgroeien tot een omvang van 3 hectare;
 - het trendscenario. Bij dit scenario wordt ervan uitgegaan dat de veestapel zich in de komende 10 jaar ontwikkelt overeenkomstig de trend in de afgelopen 10 jaar.

Voor een nadere beschrijving van de alternatieven en scenario's wordt verwezen naar bijlage 5 bij het planMER.

Nut en noodzaak van aanvullende alternatieven

Het onderzoeken van een alternatief met beperktere bouw mogelijkheden, bijvoorbeeld het overnemen van de bouwpercelen uit de geldende bestemmingsplannen of het begrenzen van agrarische bouwpercelen op maximaal 1 hectare, levert geen aanvullende milieu-informatie op. De uitkomst van de berekening ligt in dat geval tussen het realistische trendscenario en het theoretische maximum van het alternatief extra schaalvergroting. In alle gevallen blijft sprake van een toename van de stikstofdepositie en een (verdere) overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Sterker nog, omdat bij de berekening van de stikstofdepositie altijd moet worden uitgegaan van de maximale benutting van bouw mogelijkheden, is het onmogelijk om op planniveau een (realistisch) alternatief in beeld te brengen waarmee gevolgen voor Natura 2000-gebieden al op planniveau worden uitgesloten. Immers, elke toename van de veestapel (en de stikstofdepositie) leidt bij overbelaste Natura 2000-gebieden tot significant negatieve effecten.

Zelfs wanneer de bouwvlakken/bouwpercelen worden begrensd op de bouw grens van de huidige bebouwing, kunnen negatieve effecten niet geheel worden uitgesloten, omdat veehouders mogelijkheden hebben om de aantallen dieren binnen de bestaande bebouwing te wijzigen.

Op voorhand wordt daarom geconstateerd dat een substantieel deel van de maatregelen op projectniveau moet worden getroffen. Oftewel: op het moment dat een concrete vergunningaanvraag wordt gedaan voor uitbreiding van de stalruimte of de veestapel, moet worden gekeken op welke manier de stikstofdepositie kan worden gecompenseerd.

Vanwege deze redenen wordt het niet nuttig geacht om nog een aanvullend alternatief te onderzoeken.

2. 2. Effectiviteit van maatregelen

Hoewel het doorrekenen van een alternatief met minder bouwruimte niet kan leiden tot een andere conclusie van de passende beoordeling en van het plan-

MER, kan wel op (globaal) inzicht worden geboden in de effectiviteit die deze maatregelen hebben. In hoofdstuk 6 van het MER wordt hier reeds op in gegaan. De tekst uit het MER is hier voor een aantal maatregelen aangevuld met een berekening van de totale ammoniakemissie van het alternatief extra schaalvergroting in combinatie met de beoogde maatregel. Overigens zijn ammoniakemissie en stikstofdepositie niet hetzelfde. Dit wordt in het onderstaande kader uitgelegd. Met het berekenen van de totale ammoniakemissie kan wel het oplossend vermogen van een maatregel worden bepaald.

Verskil tussen ammoniakemissie en stikstofdepositie

Ammoniakemissie betreft de uitstoot van ammoniak bij de bron (de stal). De emissie van ammoniak kan worden berekend door het (maximale) aantal dierplaatsen te vermenigvuldigen met de ammoniakemissie per dierplaats. Deze emissiefactor is opgenomen in de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav). De berekeningen van de ammoniakemissie kunnen plaatsvinden in Excel.

In de lucht wordt ammoniak opgezet in verzurende en vermestende stikstofverbindingen. Deze komen door de vorming van neerslag en door droge neerslag tot depositie. Stikdepositie betreft daarom de neerslag van verzurende en vermestende stikstofverbindingen. Voor het berekenen van de stikstofdepositie wordt de ammoniakemissie ingevoerd in een rekenmodel waarbij rekening kan worden gehouden met factoren als de afstand, de windrichting en de oppervlakteruimte van gebieden. Berekening van de stikstofdepositie vraagt dus om het opstellen van een rekenmodel. Hier is aanzienlijk meer werk (en kosten) mee gemoeid.

Er is een onderscheid tussen maatregelen die een ruimtelijke component kennen en die rechtstreeks in een bestemmingsplan kunnen worden opgenomen en maatregelen die buiten de reikwijdte van het bestemmingsplan vallen. Onderstaand worden beide typen maatregelen apart beschouwd.

Effectiviteit en borging van maatregelen in het bestemmingsplan*Aanscherpen definitie grondgebondenheid*

Een maatregel die nog niet in het MER is beschouwd, is het aanscherpen van de definitie van grondgebondenheid. Dit punt wordt nader besproken in paragraaf 2.4. Uit een berekening van de totale ammoniakemissie, leidt het aanscherpen van de definitie van grondgebondenheid tot een reductie van de ammoniakemissie van ongeveer 47% ten opzichte van het worst case-alternatief (alternatief extra schaalvergroting).

Deze maatregel heeft geen gevolgen voor IV-bedrijven in de gemeente. In de berekening is er rekening mee gehouden dat in de gemeente 6.648 hectare landbouwgrond beschikbaar is (CBS, 2013) en dat bij een grondgebonden bedrijfsvoering 2,5 stuks volwassen vee per hectare kan worden gehouden (Hin, van de Schans en Padt, 2004). Dit komt neer op 140 stuks grootvee en 100 stuks jongvee per agrarisch bouwperceel.

Wijzigingsbevoegdheden schrappen

Een optie is om de wijzigingsbevoegdheden waarmee een uitbreiding van het bouwvlak wordt mogelijk gemaakt uit het bestemmingsplan te halen. Daardoor kunnen veehouderijen binnen het bouwvlak (zoals vastgelegd op de verbeelding) uitbreiden, maar is het niet mogelijk om door te groeien tot een bouwvlak van 2

of 3 hectare. Een dergelijke maatregel leidt tot een beperking van de (theoretische) maximale invulling van de bouwmogelijkheden.

De doorrekening van de totale ammoniakemissie laat zien dat deze maatregel leidt tot een reductie 39% ten opzichte van de worst case-situatie. De effectiviteit is relatief laag doordat in het plangebied relatief veel akkerbouwbedrijven aanwezig zijn. Deze kunnen ondanks de maatregel nog steeds doorgroeien.

Gebiedszonering

In het bestemmingsplan is al een zonering opgenomen vanuit landschappelijke en leefbaarheidsoverwegingen. Voor de intensieve veehouderij geldt daarnaast de zonering uit de Provinciale verordening. Een verdergaande zonering of een verkleining van de maximale bouwmogelijkheden leidt nog steeds tot de hiervoor beschreven uitkomst: een toename van de stikstofdepositie en significant negatieve effecten die op planniveau niet kunnen worden uitgesloten.

Stikstofberekeningen in vergelijkbare planMER-ren laten zien, dat het zoneren van gebieden alleen effectief is wanneer Natura 2000-gebieden in de gemeente zelf liggen. Gezien de ligging van de Natura 2000 ten opzichte van het plangebied en de afstand tot deze gebieden, is een zonering van het plangebied dan ook weinig zinvol. De emissiereductie van verdere zonering is daarom niet nader onderzocht.

Stimuleren van omschakeling

Deze maatregel heeft een minder dwingend karakter dan het weg bestemmen van agrarische bedrijven, maar komt in feite op hetzelfde neer. Door het voor agrarische bedrijven aantrekkelijk te maken om te stoppen, komt ontwikkelingsruimte voor andere bedrijven beschikbaar.

In het bestemmingsplan zijn wijzigingsbevoegdheden opgenomen zodat stoppende agrarische bedrijven kunnen omschakelen naar een woonfunctie of een niet-agrarisch bedrijf. Feitelijk is deze maatregel dus al in het bestemmingsplan opgenomen. Wel moet bij deze maatregel worden opgemerkt dat het bestemmingsplan ontwikkelingen mogelijk maakt en dat het stoppen van agrarische bedrijven langs deze weg niet kan worden afgedwongen. Het is daarom ook niet mogelijk de emissiereductie van deze maatregel te onderzoeken.

Geen uitwisseling tussen veeteelt en akkerbouw

Op dit moment kan ter plaatse van een agrarisch bouwperceel elk vorm van grondgebonden landbouw worden uitgevoerd. Overwogen kan worden om in het bestemmingsplan een bepaling op te nemen waarmee de uitwisseling tussen akkerbouw en veeteelt niet is toegestaan. Dit voorkomt dat akkerbouwbedrijven veeteelt gaan bedrijven en daarmee ammoniak (stikstof) gaan uitstoten. Omdat meer dan de helft van de agrarische bedrijven in de gemeente een akkerbouwbedrijf is, kan daarmee een groot deel van de (potentiële) stikstofdepositie worden voorkomen. Wel kunnen de bestaande (melk)veehouderijen nog steeds zorgen voor een toename van de stikstofdepositie. Dit levert een reductie op van de totale ammoniakemissie in de orde van 50%.

Voorwaardelijke verplichting (gebruiksverbod)

Tot slot kan in het bestemmingsplan een voorwaardelijke verplichting worden opgenomen, zodat het uitbreiden van de veestapel afhankelijk wordt gesteld van het niet optreden van significant negatieve effecten in Natura 2000-gebieden; dit kan bereikt worden door het treffen van voldoende stikstofreducerende maatregelen en/of saldering op individueel niveau (zie onderstaand).

Omdat uit het voorgaande kan worden geconstateerd dat met maatregelen op planniveau onvoldoende reductie kan worden gerealiseerd, is in het bestemmingsplan een gebruiksverbod opgenomen. Daardoor wordt op planniveau gegarandeerd dat de stikstofdepositie als gevolg van het plan niet toeneemt, maar op projectniveau biedt het gebruiksverbod voldoende flexibiliteit om maatregelen te treffen die het beste passen bij de specifieke bedrijfssituatie.

Het gebruiksverbod is als volgt geformuleerd:

'het gebruik van gronden, gebouwen en/of overkappingen waarbij een toename plaatsvindt van de stikstofemissie als gevolg van een wijziging van dieraantallen, diersoorten en/of andere stalsystemen vanaf het betreffende agrarische bedrijf of de betreffende gronden.'

In afwijking hiervan wordt niet tot een strijdig gebruik gerekend: het gebruik van gronden, gebouwen en/of overkappingen waarbij een toename plaatsvindt van de stikstofemissie als gevolg van een wijziging van dieraantallen, diersoorten en/of andere stalsystemen vanaf het betreffende agrarische bedrijf of de betreffende gronden, indien:

- 1. dit niet leidt tot een toename van stikstofdepositie op het (de) maatgevende gevoelige Natura 2000-gebied(en); of*
- 2. toename van stikstofdepositie op het (de) maatgevende gevoelige Natura 2000-gebied(en) niet leidt tot een overschrijding van de kritische depositiewaarde van de habitats; of*
- 3. toename van stikstofdepositie op het (de) maatgevende gevoelige Natura 2000-gebied(en) wordt gesaldeerd door een in ieder geval gelijkwaardige afname van depositie uit andere bronnen.'*

Combinatie van maatregelen

Het is tevens denkbaar een combinatie van maatregelen in het bestemmingsplan op te nemen. In de onderstaande tabel wordt de ammoniakreductie in beeld gebracht van de hiervoor genoemde maatregelen en combinaties daarvan. Het aanscherpen van het criterium grondgebondenheid en het schrappen van wijzigingsbevoegdheden is niet te combineren omdat het één maatgevend is ten opzichte van het ander. Door het aanscherpen van de grondgebondenheid wordt de veestapel gemaximeerd en doet het niet meer ter zake hoeveel ruimte er binnen de bouwpercelen bestaat.

Omschrijving alternatief/ maatregelenpakket	Totale ammoniakemissie	Ammoniaktoename ten opzichte van de huidige	Ammoniakreductie ten opzichte van het worst-case
--	------------------------	---	--

	(kg NH ³ /jr)	situatie (%)	alternatief (%)
Alternatieven			
Huidige situatie	106985	0%	-
Trendscenario	116454	9%	-
Voornemen	383229	258%	-
Alternatief extra schaalvergroting	404109	278%	-
Maatregelen			
Aanscherpen criterium grondgebondenheid	215945	101%	47%
Schrappen wijzigingsbevoegdheden	246077	130%	39%
Geen uitwisselbaarheid	203496	90%	50%
Combinaties			
Aanscherpen criterium grondgebondenheid + Geen uitwisselbaarheid	149475	40%	63%
Schrappen wijzigingsbevoegdheden + Schrappen wijzigingsbevoegdheden	150529	41%	63%

Tabel 2 Effectiviteit maatregelen binnen het bestemmingsplan

Effectiviteit van maatregelen buiten het bestemmingsplan

Onderstaand wordt ingegaan op de effectiviteit van maatregelen buiten het bestemmingsplannen. Overeenkomstig het advies van de Commissie mer wordt daarbij ingegaan op mate waarin deze maatregelen kunnen worden toegepast en de wijze waarop de gemeente kan sturen op deze maatregelen.

De maatregelen zijn aan de orde op het moment dat een agrariër een omgevingsvergunning aanvraagt voor de uitbreiding van de stalruimte of de veestapel. Overigens is daarbij ook toets aan de *Natuurbeschermingswet* noodzakelijk. De noodzaak voor deze maatregelen vloeit daarom niet voort uit het nieuwe bestemmingsplan, maar door de eisen die al vanuit de *Natuurbeschermingswet* worden (en werden) gesteld.

Saldering individuele bedrijven

Uit de CBS-gegevens blijkt dat binnen de gemeente Menterwolde (en daarbuiten) jaarlijks een aantal agrarische bedrijven haar bedrijfsactiviteiten beëindigd. In lijn met de trendmatige ontwikkeling wordt verwacht dat in de periode tot 2023 ongeveer 5 melkveebedrijven, 1 varkenshouder en 2 pluimveehouderijen hun bedrijfsactiviteiten gaan beëindigen. Hierdoor ontstaat stikstofsaldo waarmee elders de uitbreiding van veehouderijen kan worden mogelijk gemaakt. Overigens kan op voorhand niet worden voorspeld welke veehouderijen gaan stoppen.

De saldering van stikstof vindt plaats door bij de uitbreiding van een agrarisch bedrijf te garanderen dat gelijktijdig een ander agrarisch bedrijf met een even grote of grotere stikstofdepositie dan de beoogde uitbreiding, wordt beëindigd. Die garantie kan op publiekrechtelijke wijze plaatsvinden door de bestemming van het

stoppende bedrijf te wijzigen. Daarnaast kan een overeenkomst worden gesloten tussen beide bedrijven (zie de uitspraak van 3 oktober 2012, 201107992/1/A4).

Vanuit de jurisprudentie zijn verder de volgende aandachtspunten voor de saldering van stikstof van toepassing:

- Er kan alleen worden gesaldeerd met stikstofbronnen die nu feitelijk bestaan. Saldering met onbenutte milieuvergunningen is daarom geen optie. De gemeente moet daarom de vergunde maar niet gebruikte milieurimte van (deels) stoppende bedrijven intrekken;
- Er moet binnen dezelfde Natura 2000-gebieden en habitattypen worden gesaldeerd. Oftewel: de verslechtering van een overbelaste habitat kan niet worden gecompenseerd met de verbetering van een andere habitat. Dit vloeit voort uit de Europese instandhoudingsdoelstellingen. Wanneer de kritische depositiewaarde nog niet wordt overschreden zijn er uiteraard wel mogelijkheden.

Omdat op voorhand niet goed kan worden voorspeld welke agrarisch bedrijven gaan stoppen en de gemeente het stoppen van bedrijven bovendien niet kan of wil afdwingen, is de ammoniakreductie van deze maatregel niet verder onderzocht.

Luchtwassers

De stalsystemen van varkens- en pluimveehouders in het plangebied moeten op dit moment voldoen aan de maximale emissiewaarden uit het Besluit ammoniakemissie huisvesting (*Besluit huisvesting*). Door het toepassen van luchtwassers kan de fijn stof en ammoniakemissie van intensieve veehouderijen ook aanmerkelijk worden teruggedrongen. In de onderstaande tabel wordt de maximale emissie waarde op basis van het *Besluit huisvesting* en laagst mogelijke ammoniakemissie per dierplaats weergegeven.

Diercategorie	Maximale emissiewaarde op basis van het Besluit huisvesting	Laagst mogelijk emissie	Rav-code en omschrijving van het stalsysteem
Biggenopfok	0,23	0,03	D 1.1.14.1 chemisch luchtwassysteem 95% emissiereductie
Kraamzeugen	2,9	0,42	D 1.2.15: chemisch luchtwassysteem 95% emissiereductie
Guste en dragende zeugen	2,6	0,21	D 1.3.11: chemisch luchtwassysteem 95% emissiereductie
Vleesvarkens	1,4	0,28	(D2.3): chemisch luchtwassysteem 95% emissiereductie
Opfokhennen (jonger dan 18 wk)	0,010	0,001	E1.5.4 batterijhuisvesting volgens categorie E 1.5.2 met chemisch luchtwassysteem met 90% emissiereductie;
Legkippen en grootouderdieren	0,125	0,001	E 2.5.4 atterijhuisvesting volgens categorie E 2.5.2 met chemisch luchtwassysteem met 90% emissiereductie;
Ouderdieren van vleeskuikens	0,435	0,058	E 4.6: chemisch luchtwassysteem 90% emissiereductie;
Vleeskuikens	0,045	0,008	E 5.4 chemisch luchtwassysteem 90% emissiereductie

Tabel 3 Emissiearme stalsystemen in de intensieve veehouderij

Deze maatregel heeft betrekking op intensieve veehouderijbedrijven (12 in het buitengebied en 19 in de gemeente Menterwolde). In individuele gevallen kan met het toepassen van een emissiearm stalsysteem aanzienlijke ontwikkelruimte worden gecreëerd. Berekening van de totale ammoniakemissie laat zien dat wanneer alle nieuwe stallen bij IV-bedrijven worden uitgerust met emissiearme stallen een emissiereductie kan worden gerealiseerd van 7%. Wanneer ook alle bestaande IV-stallen worden uitgerust met de meest emissie-arme staltechniek, kan een reductie worden behaald van 22% (ten opzichte van het worst-case alternatief).

De gemeente kan alleen bij uitbreiding van veehouderijen strengere eisen stellen dan het *Besluit huisvesting*, wanneer een individuele uitbreiding leidt tot een onaanvaardbare toename van de stikstofdepositie. Met het aanpassen van de bestaande stalsystemen kan in dat geval stikstofsaldo worden gecreëerd. Dit wordt ook wel interne saldering genoemd. Uit de het verschil tussen de waarden uit het *Besluit huisvesting* en de laagst mogelijke emissiewaarde, blijkt dat de mogelijkheden voor interne saldering aanzienlijk zijn,

Emissiearme stallen in de melkveehouderij

Ten behoeve van de melkveehouderij is een roostervloer ontworpen waarmee een reductie van meer dan 50% ammoniakemissie kan worden gerealiseerd ten opzichte van gebruikelijke stalsystemen. Het betreft ligboxstallen met rooster-

vloeren en een bolle rubber toplaag (staltypen A1.9 en A1.10). De ammoniakemissie per dierplaats bedraagt 4,1 kg NH₃ in plaats van (de gebruikelijke) 9,5 kg NH₃.

De zogenaamde Groene Vlag roostervloer is bedekt met een bolle thermoplastische rubberen toplaag, waardoor de mest en urine snel in de mestkelder lopen. De vloeren zijn dragen tevens bij aan het dierenwelzijn, doordat de rubberen ondergrond goed is voor de klauwen, de elementen meeveren onder het gewicht van de dieren en het aantal glijpartijen vermindert.

Figuur 1. Groene Vlag Roostervloer: emissiearm stalsysteem voor melkveehouderijen

Doorrekening van deze maatregel laat zien dat deze leidt tot een emissiereductie van 31% ten opzichte van het worst case-alternatief wanneer alle nieuwe rundveestallen worden ingericht met het beschreven stalsysteem. Wanneer ook alle bestaande rundveestallen worden uitgerust met deze techniek, is een emissiereductie van 33% aan de orde.

Voor emissiearme rundveestallen geldt hetzelfde als voor luchtwassers. De gemeente kan deze maatregel alleen afdwingen, wanneer een uitbreiding leidt tot een onaanvaardbare toename van de stikstofdepositie.

Beweiding

Door het toepassen van beweiding kan de ammoniakemissie worden verlaagd. Veel staltypen voor melkveehouders kennen voor volwassen melkvee een ammoniakemissie van 8,6 of 9,5 kg NH₃. Bij het toepassen van beweiding ligt de emissie in de orde van 7 kg NH₃; een reductie in de orde van 20%.

Volgens landbouwtellingen het CBS vindt in de gemeente Menterwolde beweiding plaats bij circa 50% van de melkveebedrijven. Met dit percentage wordt rekening gehouden bij het berekenen van de totale ammoniakemissie. De maatregel beweiding is daarom alleen van toepassing bij de helft van de grondgebonden veehouderijen. De effectiviteit van deze maatregel bedraagt 8%.

Een maatregel als beweiding is moeilijk te handhaven (lees: controleren) en is het best te realiseren door hiervoor goede randvoorwaarden te scheppen zoals de vorming van huiskavels en een goede verhouding tussen het aantal stuks vee en

de beschikbaarheid van grond. Dit raakt ook aan het aspect grondgebondenheid (zie paragraaf 2.4).

Eiwitarm voeren

Ook op bedrijfsniveau zijn er maatregelen mogelijk om de emissie te beperken. Een voorbeeld is eiwitarm voeren. Door het aandeel gras in het veevoer te verlagen en het aandeel maïs te verhogen ontstaat een lager stikstofgehalte en neemt ook de ammoniakemissie af. De reductie die met deze maatregel kan worden gerealiseerd ligt in de orde van 15-20% (Oltmer, et. al., 2010). De reductie is hoger dan 20% voor graasbedrijven, wanneer deze in combinatie met beweiding wordt toegepast en het gras een relatief laag gehalte ruw eiwit heeft.

Omdat niet bekend is bij hoeveel bedrijven eiwitarm voeren reeds wordt toegepast, kan niet worden vastgesteld welke emissiereductie op gebiedsniveau mogelijk is. Overigens ligt deze maatregel niet voor de hand, om deze zeer moeilijk is te handhaven.

Erfbeplanting

Een andere mogelijkheid om op perceelsniveau maatregelen te treffen, is de toepassing van erfbeplanting rond de stallen. Met deze maatregel kan 10-15% van de ammoniakemissie worden 'afgevangen' (Oltmer, et. al., 2010). Het effect van deze maatregel kan erg verschillen met het gekozen beplantingstype en de opzet van de erfbeplanting ten opzichte van de emissiepunten.

Omdat niet kan worden vastgesteld in welke mate erfbeplanting nu reeds bijdraagt aan het afvangen van de ammoniakuitstoot, kan niet worden berekend welke emissiereductie op gebiedsniveau mogelijk is.

Mestaanwending aanscherpen.

Nederland heeft uitstel (derogatie) gekregen van de Europese Nitraatrichtlijn, waardoor er meer mest mag worden uitgereden dan hetgeen de richtlijn voorschrijft. Bedrijven met 70% grasland mogen 250 kg N/ha uitrijden in plaats van 170 kg N/ha. Door deze eisen aan te scherpen, zal de veestapel minder hard groeien en komt er minder ammoniak in de lucht.

De bevoegdheid voor het nemen van deze maatregel ligt bij de landelijke overheid. De gemeente kan deze maatregel dus niet afdwingen. Overigens is het effect van deze maatregel zeer moeilijk te modelleren omdat niet bekend is waar op dit moment de mest in de gemeente Menterwolde wordt afgezet.

Omschrijving alternatief/ maatregelenpakket	Totale ammoniakemissie (kg NH ³ /jr)	Ammoniaktoename ten opzichte van de huidige situatie (%)	Ammoniakreductie ten opzichte van het worst-case alternatief (%)
Alternatieven			
Huidige situatie	106.985	0%	-
Trendscenario	116.454	9%	-
Voornemen	383.229	258%	-
Alternatief extra schaalvergroting	404.109	278%	-
Maatregelen			
Luchtwassers voor nieuwe IV-stallen	377.144	253%	7%
Luchtwassers voor alle IV-stallen	313.501	193%	22%
Emissiearme rundveestallen (nieuwe stallen)	277.335	159%	31%
Emissiearme rundveestallen (alle stallen)	269.002	151%	33%
Beweiding	371.132	347%	8%
Combinaties			
Emmissiearme stallen IV en rundvee (nieuwe stallen)	184.097	139%	37%
Emissiearme stallen IV en rundvee (alle stallen)	256.073	72%	54%

Tabel 4 Effectiviteit maatregelen buiten het bestemmingsplan

2. 3. Schaalvergroting in gebieden met een kleinschalig karakter

Advies van de Commissie mer

De Commissie mer gaat in het toetsingsadvies in op de mogelijke gevolgen van het alternatief extra schaalvergroting voor kleinschalige landschappen. De Commissie adviseert in kaart te brengen wat de gevolgen van dit de maximaal 10 percelen van 3 ha zijn in landschappen met een kleinschalig karakter en de daaraan verbonden natuurwaarden. Daarbij wordt het gebied rondom Stootshorn met name genoemd.

Aanpassing bestemmingsplan: uitbreiding tot 3 hectare

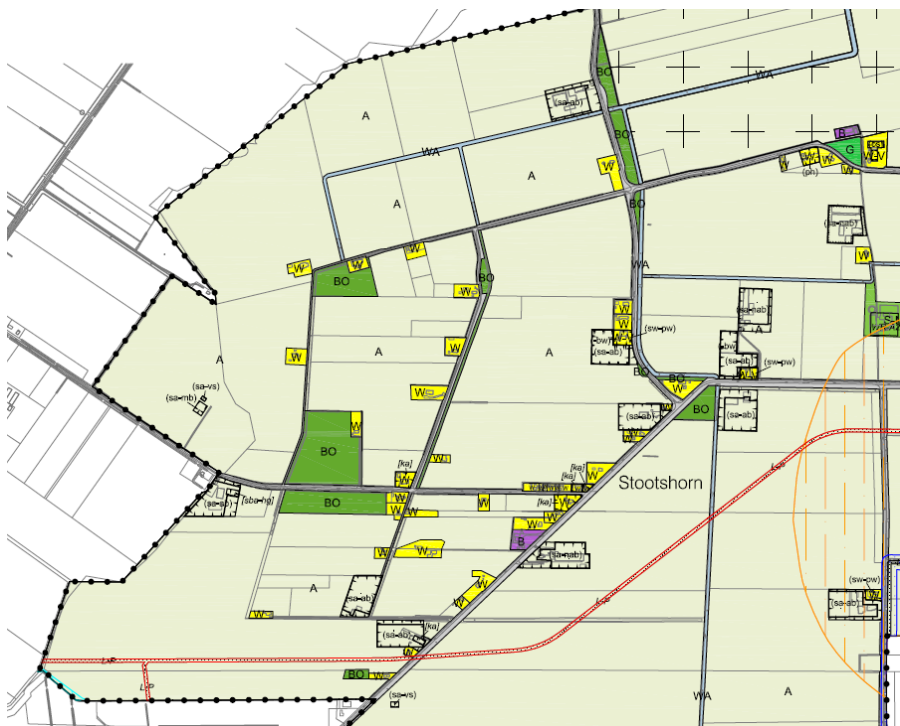
Gemeente Menterwolde heeft besloten om de maximale uitbreidingsmogelijkheden in het bestemmingsplan bij de vaststelling van het plan enigszins aan te passen. Uitbreidingen tot 3 hectare (maximaal 10) zijn daardoor alleen nog mogelijk in gebieden die worden gekenmerkt door een grootschalige openheid. Het betreft het Oldambtgebied aan de oostzijde van het plangebied, waar in het bestemmingsplan de aanduiding 'Waarde - Open gebied' is opgenomen.

Verwachte milieueffecten in het gebied Stootshorn

Door de aanpassing van het bestemmingsplan is in het gebied Stootshorn de mogelijkheid van schaalvergroting tot 3 ha niet meer van toepassing. Uit de verbeelding van het ontwerpbestemmingsplan kan overigens worden afgeleid dat:

- In het gebied rondom Stootshorn meer woonbestemmingen dan agrarische bedrijven voorkomen;
- Dat de agrarische bedrijven over het algemeen niet grenzen aan de bospercelen in het gebied.

Op basis van de verbeelding wordt geconstateerd dat uitbreiding van agrarische bedrijven over het algemeen niet ten koste gaat van landschapselementen en daarmee samenhangende natuurwaarden. Door de gespreide ligging van bouwpercelen en de maximale omvang van 2 hectare is aantasting van waardevolle doorzichten of de openheid ook minder waarschijnlijk. Zodoende is er eerder sprake van beperkt negatieve effecten (-/0) dan negatieve effecten (-), zoals in het planMER wordt beschreven.

Figuur 2. Uitsnede van het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied Menterwolde

2. 4. Definitie grondgebondenheid

Wat is grondgebondenheid?

In de veehouderij is een duidelijk trend van schaalvergroting waar te nemen. Daarbij neemt de gemiddelde veebezetting per bouwperceel toe. Vaak groeit de veestapel bij het ene bedrijf en zijn er andere bedrijven die stoppen. De agrarische

grond van stoppende bedrijven wordt daarbij overgekocht door de overblijvende bedrijven. De toename van het aantal stuks vee neemt daarbij niet altijd evenredig toe met de oppervlakte landbouwgrond.

Grondgebonden betekent dat een veehouder voldoende grond beschikbaar heeft om zijn eigen ruwvoer te verbouwen en zijn mest af te zetten. 75% grondgebondenheid betekent dat een veehouder voor 75% zelfvoorzienend is in de ruwvoerproductie (of de mestafzet). De overige 25% van de voerbehoefte moet worden aangekocht en wordt soms van ver aangevoerd.

Er zijn drie aspecten die een belangrijke rol spelen bij de mate van grondgebondenheid:

1. De beoogde omvang van de veestapel. Met een grotere veestapel is meer grond nodig. Vaak wordt gerekend met 2,5 grootvee-eenheid (GVE) per hectare grond, waarbij een melkkoe gelijk staat aan 1 GVE en jongvee gelijk staat aan 0,4 GVE ⁴⁾. Voor een bedrijf met 140 stuks melkvee en 100 stuks jongvee is dan bijvoorbeeld 72 hectare grond nodig;
2. De afstand tussen het agrarisch bedrijf en de bijbehorende gronden. Wanneer hier geen criterium aan wordt verbonden zijn bedrijven die gronden in een andere provincie of zelfs in een ander land hebben strikt genomen ook grondgebonden;
3. De hoeveelheid grond die in eigendom is of langdurig wordt gepacht. Zonder de garantie dat gronden langdurig beschikbaar zijn, is er niet echt sprake van grondgebondenheid, omdat een veehouder dan zijn veestapel kan uitbreiden en binnen korte tijd weer afstand doet van de gepachte grond.

Grondgebondenheid en milieueffecten

Door het aanscherpen van het criterium grondgebondenheid in het bestemmingsplan wordt er voor gezorgd dat de veestapel alleen kan groeien in samenhang met de beschikbaarheid van landbouwgrond. Bij een grondgebonden veehouderij kan de mineralenkringloop makkelijker worden gesloten en is er geen aanvoer van voedergewassen en afvoer van mest nodig.

Omdat de hoeveelheid landbouwgrond eindig is, wordt het aantal stuks vee in het plangebied daardoor gemaximeerd. Uitgaande van 6.648 hectare landbouwgrond (CBS, 2013) in de gemeente Menterwolde, kan in deze gemeente een veestapel van maximaal 16.620 GVE op een 100% grondgebonden wijze worden gehouden. Door het maximeren van het aantal stuks vee, worden ook de milieueffecten beperkt ten opzichte van het worst case alternatief. Dit alternatief gaat immers uit van een maximale benutting van alle agrarische bouwpercelen, terwijl dit bij het aanscherpen van de definitie niet mogelijk is.

Ten aanzien van de ammoniakemissie is uitgerekend, dat door het aanscherpen van het criterium grondgebondenheid een emissiereductie van 47% wordt gerea-

⁴⁾ Dit criterium wordt bijvoorbeeld aangehouden in de Provinciale Ruimtelijke Verordening, Provincie Utrecht 2013. Zie ook Hin, van de Schans en Padt (2004)

liseerd ten opzichte van het worst case alternatief. Ook op het gebied van geurhinder, luchtkwaliteit en verkeer zijn minder grote milieueffecten aan de orde.

Tot slot bestaat er een relatie tussen grondgebondenheid, weidegang en dierenwelzijn. Bij extensieve bedrijven vindt meer beweiding plaats, hetgeen van belang is voor het welzijn van de dieren. Daarnaast wordt beweiding positief gewaardeerd omdat koeien die buiten staan het landschap levendiger en afwisselender maken.

Wat wordt wel en niet geregeld via een bestemmingsplan?

In het bestemmingsplan zijn regels opgenomen die de bouw- en gebruiksmogelijkheden van gronden bepalen. Grondslag voor deze regels is het criterium van een 'goede ruimtelijke ordening'. Voor aspecten die niet ruimtelijk relevant zijn of die via een ander wettelijk kader worden geregeld, worden geen regels in het bestemmingsplan opgenomen. Dit voorkomt dubbele regelgeving.

Regelen dat agrarische bedrijven op een grondgebonden wijze functioneren, heeft ruimtelijk relevante componenten. Wanneer wordt geregeld dat alleen een agrarisch bedrijf mag worden uitgeoefend, waarbij gronden noodzakelijk zijn voor het functioneren van een agrarisch bedrijf, zorgt dit ervoor dat agrarische bedrijven een rol vervullen bij het in stand houden van cultuurlandschap. In een brief van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer over de schaalgrootte van veehouderijen (14 juni 2013), wordt aangegeven dat het kabinet een wettelijk kader wil ontwikkelen, waarmee provincies en gemeenten grenzen kunnen stellen aan de groei van de veehouderij.

In het ontwerpbestemmingsplan is de volgende definitie opgenomen ten aanzien van het begrip 'grondgebonden agrarische bedrijfsvoering': *'een agrarische bedrijfsvoering, waarbij het gebruik van agrarische gronden noodzakelijk is voor het functioneren van het bedrijf, op de wijze van een melkrundveehouderijbedrijf, een melkgeitenhouderijbedrijf, een schapenhouderijbedrijf, een akkerbouwbedrijf, een vollegronds tuinbouwbedrijf, een productiegericht paardenhouderijbedrijf, en naar de aard daarmee gelijk te stellen agrarische bedrijven'*.

Door het type agrarische bedrijf te omschrijven in de definitie van grondgebonden bedrijf wordt voorkomen dat het houden van dieren, die veelal op een intensieve (en niet grondgebonden) wijze plaatsvindt, is uitgesloten.

Handhaafbaarheid

Regelen dat de bedrijfsvoering van een grondgebonden agrarisch bedrijf 100% is gekoppeld aan de binnen de gemeente gelegen grond, roept veel praktische bezwaren op. Zo is het niet of nauwelijks te controleren in hoeverre veehouderijen voer van elders aanvoeren of mest elders afzetten. Het is goed mogelijk dat een bedrijf buiten de eigen gemeente gronden gebruikt, met name waar het gaat om bedrijven die tegen of nabij de gemeentegrens liggen.

Wanneer een regeling wordt opgenomen, moet deze dus enige flexibiliteit bevat-

ten. Daarnaast moet een logisch toetsingsmoment worden gekozen, omdat het niet mogelijk en wenselijk is om de bedrijfsvoering van een agrarisch bedrijf veelvuldig te controleren.

Een richtlijn voor grondgebondenheid

Er zijn vele manieren om de grondgebondenheid van bedrijven vast te leggen in het bestemmingsplan. Omdat de Provincie Groningen nog geen specifiek beleid heeft ontwikkeld ten aanzien van de grondgebondenheid, wordt voor de voorgesteld een regeling te kiezen die aansluit bij de criteria voor grondgebondenheid die de Provincie Fryslân heeft vastgelegd in de Statenvergadering van 27 februari 2013.

Ten aanzien van de grondgebondenheid wordt een aantal criteria opgenomen in de toelichting, die kunnen worden gehanteerd als richtlijn voor bedrijven in Menterwolde. Voorgesteld wordt de volgende tekst in de toelichting op te nemen:

Richtlijn bepalen grondgebondenheid

Om te kunnen vaststellen wanneer een bedrijf nog grondgebonden van aard is, is hieronder een richtlijn weergegeven voor grondgebondenheid. De criteria die zijn aangegeven, zijn geen harde ondergrenzen. Afwijken van de richtlijn is toegestaan, omdat voor elk bedrijf andere omstandigheden van toepassing zijn. Het is goed mogelijk dat een bedrijf niet voldoet aan alle criteria, maar toch in hoofdzaak sprake is van een grondgebonden bedrijf.

Een richtlijn voor grondgebondenheid is dat een bedrijf binnen een straal van 10 km over voldoende grond beschikt om voor 75% te kunnen voorzien in eigen ruwvoer en mestafzet, waarbij minstens 40% van de grond als huisbedrijfskavel aansluit op het bouwblok. Bij een veebezetting van 2,5 grootvee-eenheden of minder per hectare gras en voedergewassen wordt is een bedrijf 100% voorzienend. Bij 75% zelfvoorzienendheid resulteert dit in een maximum veebezetting van ongeveer 3 GVE per hectare. Omgerekend komt dit uit op 0,3 tot 0,4 hectare per GVE. Dit zijn algemene richtlijnen. Een veehouder die veel ruwvoer per ha produceert ('scherp boert'), heeft minder oppervlakte grond nodig als een veehouder die minder efficiënt produceert. Maatwerk is daarom van belang.

Grootvee-eenheid (GVE) is een rekeneenheid voor het vaststellen van de veebezetting zoals vastgelegd door de Europese Commissie (EU 2009, L329/3). Melkkoe = 1,0 GVE, kalf = 0,4 GVE, paard = 0,8 GVE, schaap of geit = 0,1 GVE. Eventuele aanvoer van krachtvoer van buiten het bedrijf wordt buiten beschouwing gelaten. Op basis van landbouwkundige productiegegevens en voedernormen is vastgesteld dat een veebedrijf wat betreft ruwvoer nog net zelfvoorzienend is bij een veebezetting van 2,0 GVE per ha op matige grond tot 2,5 GVE per ha op goede grond. Grondgebondenheid van veebedrijven wordt ook wel gedefinieerd op basis van het criterium wel of geen mestoverschot op bedrijfsniveau. Op basis van dit criterium worden ook maximale veebezettingen van 2,0 -2,5 GVE per ha vastgesteld.

Tot slot is ook van belang hoeveel gronden in eigendom zijn of worden gepacht. Zonder de garantie dat gronden langdurig beschikbaar zijn, is er niet echt sprake van grondgebondenheid, omdat een veehouder dan zijn veestapel kan uitbreiden en binnen korte tijd weer afstand doet van de gepachte grond. Als richtlijn wordt aangehouden dat ten minste 80% van de grond in eigendom is of langer dan 5 jaar wordt gepacht. Voor 20% van de grond wordt uitgegaan van meer tijdelijke gebruiks-overeenkomst.

3. CONCLUSIE EN VERVOLG

Op basis van het voorgaande hoofdstuk wordt geconcludeerd dat:

- Het onderzoeken van een alternatief dat effecten van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden op planniveau volledig uitsluit, niet mogelijk is;
- De effecten van stikstofdepositie kunnen worden beperkt door maatregelen te treffen binnen en buiten het bestemmingsplan;
- In het bestemmingsplan komt de uitbreidingsmogelijkheid tot 3 hectare in kleinschalige gebieden te vervallen. Negatieve milieueffecten in dergelijk gebied worden daardoor ook niet meer verwacht;
- Een aangescherpt criterium voor de grondgebondenheid van bedrijven leidt tot een beperking van milieueffecten. De maximale ammoniakemissie vanuit het plangebied neemt daardoor af met 47%.

4. BRONVERMELDING

In deze notitie is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- CBS (2013), *Landbouwtellingen 2012*;
- CLM Onderzoek en advies BV, Utrecht. Hin, K.J., F. van de Schans en F. Padt (2004), *Een definitie van grondgebonden melkveehouderij*.
- Oltmer, K., E. Hees & C. Rougoor (2010), "Innovaties rond Natura 2000-gebieden, kansen en mogelijkheden voor agrarische bedrijven", LEI-rapport 2010-056.

===